

ИВАН ВАЗОВ - „БЪЛГАРСКИЯТ ЕЗИК“

ВЪЗХИЩЕНИЕТО И ВЪЗМУЩЕНИЕТО НА ПОЕТА

Големият поет и родолюбец Иван Вазов посвещава своето творчество на България, като възпява героизма на нашия народ, светлите страници от историческото ни минало, красотата на родната природа и благозвучността на българския език. Поетът се възмущава от онези, които сипят незаслужено хули срещу родната реч. За Вазов тя е „гъвкава, звънлива“, „звук най-сладък сред звуковете“. Своето отношение към тази светиня на българския народ - езика, поетът защитава в стихотворението „Българският език“. В него той дава израз както на своето безгранично възхищение от достойнствата и красотата на нашия език, така и на силното си възмущение от отрицателното отношение към него на чужденци и българи, достигащо до ругателство. Тези силни емоционални настроения се отразяват на поетичния стил на творбата - ода с полемичен характер.

Възхищението и прославата на родния език са противопоставени на неоснователните хули и отрицания. Вазов изразява своята почит към мъката и „стонове вековни“, събрани в българската реч: Език свещен на моите деди, език на мъки, стонове вековни, език на тая, дете ни роди за радост не - за ядове отровни. Художественият проблем за защитата на българския език е въведен чрез уводната анафора: „Език свещен.../ език на мъки.../ език на тая, дете ни роди...“ Така „език“ се превръща в ключова дума, която по-нататък в текста се заменя със синонима „реч“, като по този начин поетът насочва към дълбокия смисъл на тази дума.

Езикът е изключителна духовна ценност, мощно средство за създаване и съхраняване на културните придобивки на обществото.

Поетът се слива с лирическият говорител. Поетичното „изложение“ в АЗ-форма предава Вазовите най-съкровени мисли и чувства на родолюбец и защитник на националните ни достойнства. Тази съкровеност и силна ангажираност авторът изразява и по още един начин - използвайки формата на обръщение към езика, което разкрива силната връзка творец-език. Вазов се отнася към езика като към живо същество, изграждайки неговия поетически образ, който се откроява със свои характерни черти и забележителни качества.

Достойнствата на българския език лирическият говорител изтъква на първо място чрез най-важния аргумент - неговата святост („език свещен“). Инверсията на епитета „свещен“ подчертава още по-силно тази святост, сакралността на опазената през вековете родна реч. Високото духовно качество на езика се дължи преди всичко на неговата дълбока връзка с родовото ни съзнание, с нашите прадеди („език свещен на моите деди“), с историческата съдба на народа ни, преживял мъки и страдания („език на мъки, стонове вековни“). Посочвайки връзката език-история, поетът подсказва древния произход на нашия език, както и неговата дълбока връзка с народната психология. Това е език, свързан с най-трайните белези от душевността на българина и с неговата трагична съдба („език на тая, дете ни роди / за радост не - за ядове отровни“). Образът на майката се слива с образа на родината. Изстрадалата майка - родина е устойчив образ на възрожденската поетична традиция, който е траен израз на преклонение и благоговение.

Критерият за смислово богатство и фонетично благозвучие е допълнителен аргумент, доказващ ценността на българския език. С богатата метафоричност на синонимните определения се разкриват черти, които изграждат образа му откъм неговата естетическа страна. Той е прекрасен, защото е мелодичен („мелодията на твоите звуци сладки“), звучен („от руйни тонове какъв разкош“), гъвкав, изразителен („Какъв размах и изразитост жива“). Разнообразието от естетически определения, допълнено от обобщената оценка „хубост“, бележат най-високата

емоционална кулминация във възхвалата на българския език - израз на възхищението на поета.

Още във втората строфа проличава възмущението на поета от клеветническите нападки към езика ни. Чрез реторични въпроси той се обръща към хулителите и техните „хули гладки“, за да утвърди прекрасните качества на езика ни - неговите „звучи сладки“. Полемиката се разгръща по-широко обаче от четвъртата строфа. Чрез преизказно наклонение на глаголите лирическият говорител излага клеветите - че езикът ни бил беден, създаден само за битово обслужване („за груб брътвеж“), а не за „песен“, тоест за изкуство, не за възпяване на творческата мисъл:

*Не си можал да възплътиш във теб
създаньята на творческата мисъл!
И не за песен геният ти слеп –
за груб брътвеж те само бил орисал!*

В преизказното наклонение се крият ирония и сарказъм, които говорят за дълбокото възмущение на Вазов от тези несправедливи твърдения, както и за гнева му към онези, които отправят груби обвинения към езика, без да са могли да викнат в неговите качества и достойнства. Чрез експресивна лексика поетът дава нравствено определение на обвиненията, напичайки ги „ниска клевета“, „ругателство ужасно“, тъй като те произтичат не от обективна оценка, а от модно увлечение.

Силното възмущение и гняв на лирическият говорител се смесват с горчивата болка на поета, тъй като в това отрицание с „думи кални“ вземат участие не само чужденци, а и българи, които заедно подлагат езика ни на този „общ позор“. За родолюбивия Вазов това е непростимо, защото накърнява образа на българското самосъзнание. Болката на поета е още по-силна, тъй като отричането на достойнствата на българския език е част от по-общо отричане на „всичко мило нам и родно“. Това е отрицание на националните ни постижения, на всичко онова, което е съхранено в съзнанието и паметта на българите. За Вазов това е равносилно на предателство, извършено от „нашите“, към националните ценности, включително и езика ни, наречен тук „страдални“ (нов епитет, отразяващ неговата трагична участ, свързана с историческата съдба на народа ни).

Поетът обаче намира най-сигурния начин да защити родния език от грозните нападки. Той ще докаже неговите творчески възможности в личните си произведения:

*Ох, аз ще взема черния ти срам
и той ще стане мойто вдъхновение,
и в светли звукове ще те предам
на бъдещото бодро поколение*

Вазов е готов да измие „калта“ (дума, която образно представя тази „ниска клевета“, хвърлена от чуди и наши отцегугатели): „ох, аз ще те обриша от калта и в твоя чистий блясък ще те покажа“, като разкрие словесното богатство, красотата и силата на нашия език, неговия „чистий блясък“.

В антитезата „кал“ - „блясък“ се съдържа дълбоката бездна между несправедливото обвинение и достойнствата на езика ни.

Лирическият говорител не изпада в песимизъм. Ако в настоящето има българи, които не са в състояние да оценят качествата на езика и родното, навярно „бъдещото бодро поколение“ - младите, към които са отправени надеждите на родолюбивия поет, ще може да даде своята справедлива и вярна оценка. Това е вярата на патриота в новото съзнание на младите, които ще бъдат не само достойни приемници на създадените от старото поколение ценности, но и творци на нови духовни постижения. Художественият оптимизъм на изповяданото дава сили на поета в изпълнението на неговия патриотичен обет - да превърне хулите срещу езика в недостоен, „черен срам“ за неговите отрицатели:

*...и с удара на твоята красота
аз хулниците твои ще накажа*

Метафората съдържа несъвместими на пръв поглед понятия - „удар“ и „красота“. Тя насочва обаче към единствено възможното възмездие, което е продиктувано от поетичната сила на твореца и неговото родолюбие.

С цялото си творчество Иван Вазов доказва, че е изпълнил дадения обет на българин и творец. С произведенията си той разкрива богатите възможности за художествен изказ на българския език, способен да въплъщава най-тънките нюанси на мисълта и най-славните преживявания. Стихотворението „Българският език“ е едно от най-големите художествени постижения на автора, в което възхищението от родния език, съчетано с възмущението от неговите хулители, е достойна възхвала не само на родната реч, но и на „майстора художник“, патриарха на българката литература Иван Вазов, който от руйните тонове на българския език извайва красиви поетични образи.